

УДК 378:796(73)

Тетяна Дерка

ORCID iD 0000-0001-8636-0792

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
завідувач кафедри фізичної культури та спортивної майстерності,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
пр-т М. Тимошенка 13 б, 04212 м. Київ, Україна
t.dyba@kubg.edu.ua

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У США

В статті проаналізовано характерні особливості освітніх стандартів в галузі фізичного виховання США. Охарактеризовано сфери діяльності п'яти національних асоціацій США фізкультурно-спортивної спрямованості. Визначено, що характерними рисами системи вищої освіти США є її децентралізація, полікультурна спрямованість з максимальним врахуванням потреб американського суспільства, ринку праці, сучасних тенденцій у галузі педагогічних знань. Охарактеризовано різні вищої освіти системи професійної підготовки США у галузі фізичної культури і спорту. Наведено програмами професійної підготовки фахівців фізичного виховання у вищих навчальних закладах США. Визначено особливості відбору студентів, майбутніх педагогів, до університету та критерії визначення педагогічного покликання. Проаналізовано структуру різних навчання (бакалавр, магістр, доктор), що сприяє реалізацію принципу неперервності професійної освіти. Охарактеризовано професійно-педагогічний блок дисциплін американських університетів.

Ключові слова: вища освіта; галузь фізичного виховання; професійна підготовка; фахівці; фізичне виховання.

Вступ. Інтеграція України у світовий освітній простір, процеси глобалізації докорінно змінили філософію освіти та концепцію її розвитку. Вивчення міжнародного досвіду є надзвичайно важливим для України, оскільки відсутність чіткої національної стратегії інтернаціоналізації освіти призводить до низького обсягу експорту освітніх послуг, незадовільних темпів розвитку міжнародних освітніх програм і, відповідно, ускладнює ефективну інтеграцію вітчизняної освіти до загальноєвропейського та світового освітнього простору (Огнев'юк В. О., Сисоєва С. О., 2013, с. 160). Ураховуючи приєднання України до європейського простору вищої освіти, постає необхідність вивчення світового досвіду розвитку вищої освіти з метою удосконалення системи професійної підготовки в Україні (Диба Т. Г., 2015, с. 58).

Проблему професійної підготовки фахівців фізичного виховання в Україні досліджували Л. О. Демінська, В. І. Завацький, А. П. Конох, Т. Ю. Круцевич, Л. П. Сущенко, О. В. Тимошенко, Б. М. Шиян. Вивченню системи фізкультурної освіти США присвячені дослідження Т. Ю. Осадчої, І. Г. Максименко, Л. П. Сущенко. При цьому сучасні підходи до професійної підготовки фахівців фізичного виховання не достатньо вивчені. Це і стало **метою** нашої статті.

Теоретичним обґрунтуванням сучасних підходів до професійної підготовки і розвитку вчителів присвячені В. Херрінгтона (W. Harrington), Л. Локка (L. Locke), Х. Лоусона (H. A. Lawson),

Д. Сідентопа (D. Siedentop), Л. Шульмана (L. Shulman), Дж. Рінке (J. E. Rink) (Осадча Т. Ю., 2005, с. 18).

Процес стандартизації освітньої галузі у США, основою якого є компетентісно-орієнтоване навчання, в тому числі і в галузі фізичного виховання, розпочався наприкінці ХХ ст.

В галузі освіти та професійної підготовки фахівців фізичного виховання США нормативними документами являються: «Task Force on teaching as a profession. A nation prepared: Teachers the 21st century» («Нація готова: учителя ХХІ століття»), «Report of the National Commission on Teaching and America's Future. What matters most: Teaching for America's Future» («Доповідь національної комісії по навчанню та майбутньому Америки»), «Moving into the future: National standards for physical education: a guide to content and assessment» («Національні стандарти у фізичному вихованні») (National Commission on Teaching, 1996, р. 24).

Зацікавленість уряду США не тільки у міжнародній політиці, а й у результатах освіти значно зростає й вимагає відповідної інформації про сучасний стан дослідження проблеми у міжнародному контексті. Відтак, на державному рівні виникла необхідність удосконалити існуючі стандарти у системі професійної освіти, переосмислити систему освіти в цілому. З цією метою було створено Національний комітет освітніх стандартів та вдосконалення освіти (Criteria for accreditation, 2007, р. 124).

Характерними особливостями освітніх стандартів США є (Approved by College Pelegate, 1992, p.89):

- досягнення фіксованих показників якості освіти;
- випускні іспити наприкінці кожного рівня освіти;
- використання єдиного навчального плану у вищих навчальних закладах по всій країні;
- фундаменталізація основних академічних предметів з установкою на неприпустимість їхнього прискороеного вивчення;
- уникнення безсистемності, дискретності, випадкового підбору предметів, еkleктичності;
- обов'язкове вивчення математики й одного з предметів природознавства для майбутніх гуманітаріїв; вивчення іноземної мови та одного предмету суспільних наук для майбутніх математиків або фізиків;
- єдина навчальна академічна підготовка.

У галузі фізичного виховання, спорту та здоров'я людини єдиною добровільною професійною організацією у світі, яка об'єднує як учителів та управлінців, так і студентів та практикантів є Американський альянс охорони здоров'я, фізкультурної освіти, рекреації і танців (ААЗФОРТ) (Мединський С. В., 2012, с. 36). Своім членам альянс надає можливість професійного розвитку та забезпечує професійну практику. ААЗФОРТ об'єднує діяльність п'яти національних асоціацій США фізкультурно-спортивної спрямованості, кожна з яких представляє свою сферу інтересів (American Alliance for Health, 1999, p. 16):

1) Американська асоціація здоров'я в освіті (American Association for Health Education) допомагає професіоналам у галузі охорони здоров'я просувати нововведення щодо здорового способу життя в освіту;

2) Американська асоціація фізичної активності та рекреації (American Association for Physical Activity and Recreation) підтримує професійні практичні курси відновлення фізичного стану, педагогів і студентів через створення креативних методик та прийомів;

3) Національна асоціація дівчат і жінок у спорті (National Association for Girls and women in sport) – сприяє поширенню ідей гендерної рівності й участі жінок у спортивних змаганнях;

4) Національна асоціація спорту й фізкультурної освіти (National Association for Sport and Physical Education – NASPE) – просуває професійні практичні курси в різних видах спорту і фізичної діяльності шляхом дослідження та поширення інформації;

5) Національна асоціація танців (National Dance Association) виступає за впровадження професійних практичних курсів в танцювальну освіту.

Характерними рисами системи освіти США є її децентралізація й полікультурна спрямованість;

максимальне врахування потреб американського суспільства, ринку праці, сучасних тенденцій у галузі педагогічних знань. Ця особливість знаходить відображення у вимогах до університетської підготовки викладачів фізичного виховання, стандартах акредитації спеціальності й оціночних стандартах випускників.

Процес ліцензування та сертифікації професійної діяльності вчителів у США відбувається на основі тестів, розроблених відповідно до стандартів Interstate Teacher Assessment and Support Consortium (INTASC) та National Board for Professional Teaching Standards (NBPTS), за допомогою яких оцінюють базові (basic skills), загальні (general knowledge) і фахові (subject matter knowledge) компетентності; педагогічну компетенцію (pedagogical knowledge) й знання; педагогічну компетенцію з фахового предмета (subject-specific pedagogical knowledge). Провідною установою, що відповідає за проведення ліцензування, є департамент освіти штату (Department of Education), який використовує тестові завдання двох розробників: Educational Testing Service (ETS) та National Evaluation System (NES). Оскільки система вищої освіти США децентралізована, то деякі штати розробляють тестові завдання самостійно або у співпраці з NES (Черній Л. В., 2011, с.14).

Як вказують Т. Ю. Осадча, І. Г. Максименко, з метою вдосконалення системи фізичного виховання та професійної освіти фахівці в США пропонують доповнити національну доктрину освіти наступними положеннями (Осадча Т. Ю., Максименко І. Г., 2008, с. 8-9):

- визнання фізичного виховання (особливо значущості розвитку рухових здібностей учнів) важливою складовою національної політики в галузі освіти;
- використання інтегрованого підходу до навчання, яке представляє собою синтез інноваційних технологій, які застосовуються в різних навчальних дисциплінах;
- розробка програми підготовки викладачів, пріоритетними завданнями яких є підвищення рівня здоров'я та фізичної підготовленості учнів;
- переорієнтація програми фізичного виховання для середніх шкіл зі спортивної спрямованості на оздоровчу;
- прийняття всіма радами шкіл рекомендацій та нормативів, розроблених NASPE (National Association for Sport and Physical Education) та спрямованих на всебічний гармонійний, інтелектуальний та фізичний, розвиток підростаючого покоління.

Відтак, система професійної освіти США у галузі фізичної культури і спорту відображається у змісті освіти, що ґрунтується на основі модульно-компетентнісного підходу. Особливістю американської освіти є те, що будь-який рівень освіти закінчується отриманням документа про

освіту. Студент має право продовжити навчання за обраною спеціальністю за індивідуальною програмою. Під час навчання залікові одиниці у вищому навчальному закладі розраховуються на підставі часу, який студенти проводять на заняттях (аудиторні години) (Мединський С. В., 2012, с. 216).

Американські фахівці вважають за необхідне поєднувати вимоги суспільства й врахувати індивідуальні особливості майбутнього педагога при визначенні критеріїв відбору студентів до університету. Відбір абітурієнтів в університетах США здійснюється на таких рівнях: прийом до університету, педагогічного коледжу чи коледжу фізичного виховання, на факультет, який пропонує програму підготовки викладачів, а також на рівні сертифікації майбутніх учителів. Для вступу в університет і коледж головними вимогами є академічні і професійно-педагогічні здібності абітурієнта; базові уміння й знання, які необхідні для успішного навчання у вищому навчальному закладі. Для отримання сертифікату на викладання фізичного виховання в школі випускник повинен продемонструвати сформовані компетенції викладача, відповідність його професійної діяльності національним стандартам і стандартам штату, які оцінюються в процесі аналізу професійної діяльності студента, а не контролю його теоретичних знань. Як зазначає Т. Ю. Осадча, обсяг навчального часу процесу підготовки бакалаврів фізичного виховання у вищих навчальних закладах США становить від 120 кредитів до 192, в залежності від штату. Структура рівнів навчання (бакалавр, магістр, доктор) сприяє реалізації принципу неперервності професійної освіти. Загальними для програм підготовки бакалаврів є наступні блоки дисциплін: загальноосвітні предмети (35-50% всього навчального навантаження); предмети спеціальності й професійно-педагогічні предмети (30-50%); спеціальна підготовка з фізичного виховання й предмети за вибором (17-30%). Програма підготовки магістрів є більш спеціалізованою: існує два варіанти навчання – із написанням (для тих, хто продовжуватиме навчання в докторантурі) і без написання наукової роботи (для тих, хто буде займатися практичною роботою). Програма підготовки докторів включає поглиблене вивчення низки предметів спеціальності й предметів, які пов'язані з науково-дослідною роботою; програма реалізує елективний принцип освіти: кожен студент має можливість обирати предмети, які безпосередньо пов'язані з галуззю його наукових і практичних інтересів (Осадча Т. Ю., 2005, с. 15).

На прикладі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів педагогічного коледжу, факультету здоров'я, фізичного виховання, рекреації й танців Східномічиганського університету розглянемо особливості професійної підготовки фахівців фізичного виховання США (табл. 1).

Програма підготовки бакалаврів фізичного виховання з отриманням сертифікату надає право викладання у середніх школах штату Мічиган. Майбутній учитель повинен мати:

- 1) глибокі знання з предмету «Фізичне виховання»;
- 2) методичні знання щодо процесу навчання дітей з урахуванням індивідуальних і соціокультурних особливостей;
- 3) моральні й естетичні якості. Програма професійної підготовки зацентрована на самооцінюванні й самовдосконаленні студентів у процесі їх навчання.

Наведена програма професійної підготовки фахівців фізичного виховання передбачає мінімальну кількість обов'язкових дисциплін і кредитів, необхідних для успішного закінчення програми й отримання ступеня «бакалавр» за якою студент може вибрати курси, які його зацікавили та пов'язані з його основною чи додатковою спеціальністю.

Таким чином, організація навчання викладачів фізичного виховання в американському університеті характеризується високим ступенем індивідуалізації й диференціації: студенти мають можливість самостійно складати навчальний план, визначати навчальне навантаження на семестр, обирати курси з різних видів фізичної активності на одному з трьох рівнів складності. Вибір форм і методів організації занять обумовлюється реалізацією університетами особистісного, діяльнісного і рефлексивного підходів до навчання педагогів; акцент робиться на взаємодії теоретичних і практичних аспектів навчальних предметів, розвиток практичних умінь студентів у процесі всіх форм занять і низки польових і педагогічних практик.

Відмінними рисами організації багаторівневої підготовки викладачів фізичного виховання в університетах США є диференціація й індивідуалізація навчання в межах особистісного підходу до навчання педагогів, практична спрямованість кожного курсу, варіативність практичних методів навчання у межах діяльнісного підходу, акцент на формування спеціальних педагогічних знань викладача на основі інтеграції отриманих знань і вмінь із різних блоків дисциплін.

На зміст програми підготовки викладачів фізичного виховання впливають соціально-культурний (особливе значення спорту в американському суспільстві як соціального стабілізатора, засобу об'єднання людей на національному рівні) і науково-теоретичний (панування ідей гуманістичної педагогіки, велика кількість теорій навчання) фактори. На основі врахування даних факторів і стандартів шкільного фізичного виховання кожен викладач фізичного виховання повинен сформулювати власну концепцію навчання. Цьому завданню підпорядковане вивчення студентами дисциплін професійно-педагогічного блоку програми (Quennerstedt M., Larsson H., 2015).

Таблиця 1

**Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів зі спеціальності «Фізичне виховання»
Східномічиганського університету**

	Навчальна дисципліна	Кількість кредитів		
I блок	Загальноосвітні дисципліни (необхідно вибрати 16 дисциплін з 4 галузей на вибір, щоб в сумі набрати 40 кредитів): 1 галузь: усне й писемне спілкування, математика, комп'ютерна грамотність. 2 галузь: природничі науки й технологія 3 галузь: суспільні науки 4 галузь: література, мистецтво, гуманітарні науки	40		
	Обов'язкові дисципліни з даної спеціальності: – біологія – загальна психологія – дисципліни за вибором	4 3 2		
	Всього:	49		
II блок	Дисципліни спеціальності «Фізичне виховання»: – американський червоний хрест і перша допомога – анатомія і фізіологія – кінезіологія (біомеханіка фізичної активності) – історія і основи фізичного виховання – навчання рухам – фізіологія вправ – адаптивне фізичне виховання – філософські й соціологічні аспекти фізичного виховання й спорту – створення шкільної програми фізичного виховання – предмет за вибором (після консультації з академічним куратором)	2 5 3 2 5 4 3 2 3 1		
	Всього:	30		
	III блок	Професійно-педагогічні дисципліни: <i>100 годин польової практики;</i> <i>дисципліни, призначені для вивчення студентом до зарахування на програму:</i> – методика викладання індивідуальних видів спорту – методика викладання командних видів спорту I – методика викладання командних видів спорту II – методика викладання фітнесу – методика викладання водних видів спорту – методика викладання гімнастики – методика викладання аеробіки – методика навчання основним видам рухів – розвиток і навчання дітей у фізичному вихованні	3 3 1 1 2 2 1 1 4	
		<i>дисципліни, призначені для вивчення студентом після зарахування на програму:</i> – навчання читанню в середній школі – школи в полікультурному суспільстві – обладнання й технічні засоби навчання у фізичному вихованні – оцінювання й тестування у фізичному вихованні – семінар із проблем теорії навчання у фізичному вихованні й педагогічній практиці – педагогічна практика	3 3 3 2 1 12	
		Всього	44	
		IV	Дисципліни додаткової спеціальності (на вибір)	20
			Усього для отримання ступеня «бакалавр» з фізичного виховання	143

Висновки. Аналіз особливостей організації підготовки викладачів фізичного виховання США дає можливість відзначити, що в університетах у навчальному процесі акцентують увагу на формуванні спеціальних педагогічних знань май-

бутнього фахівця, на основі інтеграції знань і вмінь, які отримані в процесі вивчення дисциплін різних блоків і низки практик, а не широку теоретичну й загальну спортивну підготовку (яка передбачає отримання знань і технічної підготовленості в

різних видах фізичної активності). Студентам надають знання з таких основ фізичного виховання, як: філософських, теоретичних, нормативних, психологічних і соціологічних. Використання досвіду вищої освіти у галузі фізичного виховання США, на нашу думку, може стати джерелом для аналізу й переосмислення положень вітчизняної си-

стеми професійної підготовки фахівців фізичного виховання.

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у визначенні концептуальних та організаційно-методичних засад акмеологічно-спрямованої неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання.

Література

1. **Дуба Т. Г.** Компетентнісний підхід у професійній підготовці фахівців фізичного виховання / Педагогічна освіта: теорія і практика, 2015. – №24 – С. 58–67.
2. **Мединський С. В.** Діяльність американського альянсу здоров'я, фізкультурної освіти, рекреації й танців крізь призму часу // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : бірник наукових праць. № 3 (19), 2012. С. 35-38.
3. **Осадча Т. Ю.** Професійна підготовка викладачів фізичного виховання в університетах США. Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата пед. наук. Л.: - 2005. – 18 с.
4. **Осадчая Т. Ю.** Физическое воспитание школьников в США: учеб. пособие для студентов вузов физ. воспитания и спорта / Т.Ю.Осадчая, И.Г.Максименко. – К.: Олимп. л-ра, 2008. – 144 с.
5. **Освітологія:** хрестоматія: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / Укладачі Огнев'юк В. О., Сисоева С. О. – К.: ВП «Едельвейс», 2013. – 744 с.
6. **Черній Л. В.** Компетентнісний підхід у фаховій підготовці майбутніх учителів іноземної мови в університетах США: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Л. В. Черній // ТНПУ ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2011. – 20 с.
7. **American Alliance for Health, Physical Education, Recreation and Dance.** Physical Best program. – Champaign, Illinois: Human Kinetics Books, 1999. – 16 p. [Електронний ресурс] – Режим доступу до сайту: <http://www.answers.com/topic/american-alliance-for-health-physical-education-recreation-and-dance>
8. **Approved by College Pelegate Assembly December, 1984-Atlanta? Georgia? Eight Edition, 1992.** – P. 89.
9. **Criteria for accreditation on colleges.** Southern Association of Colleges and Schools 1886 Southern Lane, Georgia 30033-4097. – P. 124. / Lane College 2007 Catalog. Режим доступу: <http://www.lanecollege.edu/catalog06-07.pdf>
10. **National Commission on Teaching and America's Future.** What matters most: Teaching for America's Future. – New York: Author, - 1996. – 23 h
11. **Quennerstedt M., Larsson H.** Learning movement cultures in physical education practice [Електронний ресурс] / M. Quennerstedt, H. Larsson // Sport, Education and Society. – Published online: 21 Jan 2015, DOI: 10.1080/13573322.2014.994490. – Режим доступу: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13573322.2014.994490#>

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА СПЕЦИАЛИСТОВ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В США

Дерека Татьяна, кандидат наук по физическому воспитанию и спорту, доцент, заведующий кафедры физической культуры и спортивного мастерства, Киевский университет имени Бориса Гринченка, пр-т М. Тимошенка 13 б, 04212 г. Киев, Украина, t.dyba@kubg.edu.ua

В статье проанализированы характерные особенности образовательных стандартов в области физического воспитания США. Охарактеризованы сферы деятельности пяти национальных ассоциаций США физкультурно-спортивной направленности. Определено, что характерными чертами системы высшего образования США является ее децентрализация, поликультурная направленность с максимальным учетом потребностей американского общества, рынка труда, современных тенденций в области педагогических знаний. Охарактеризованы уровни высшего образования системы профессиональной подготовки США в области физической культуры и спорта. Приведены программы профессиональной подготовки специалистов физического воспитания в высших учебных заведениях США. Определены особенности отбора студентов, будущих педагогов, в университет, критерии определения педагогического призвания. Проанализирована структура уровней обучения (бакалавр, магистр, доктор), что способствует реализации принципа непрерывности профессионального образования. Охарактеризован профессионально-педагогический блок дисциплин американских университетов.

Ключевые слова: высшее образование; отрасль физического воспитания; профессиональная подготовка; специалисты; физическое воспитание.

PHYSICAL EDUCATION SPECIALISTS' PROFESSIONAL TRAINING IN THE UNITED STATES

Dereka Tetiana, PhD in physical education and sport, associate professor, The Head of the Department of Physical Education and Sport Mastery, Borys Grinchenko Kyiv University, Marshala Timoshenko st. 13-b, 04212 Kyiv, Ukraine, t.dyba@kubg.edu.ua

The article analyzes the characteristics of educational standards in physical education in the USA. There are areas of five US national sports orientated associations activities characterized. It is determined that the key features of the US highest education system are its decentralization, multicultural focus with maximum regard to the needs of American society, labor market and current trends in the field of pedagogical knowledge. There are levels of the US highest education in professional training system within the field of physical culture and sports characterized. There are educational programs of physical education specialists' training in the USA highest education institutions given. The features of universities' applicants selection (future teachers) and criteria of educational vocation reviling are given. The structure of education levels (bachelor, master, doctor) is analyzed, this structure contributes to the principle of professional education continuity implementation. The professional pedagogical subjects unit of American universities is characterized.

It is indicated that the key traits of multilevel training of physical education teachers in the US universities are the differentiation and individualization of learning within personal approach to teachers' education, practical orientation of each course, variability of practical teaching methods within the activity approach, with emphasis on the formation of special pedagogical knowledge of the teacher based on the integration of acquired knowledge and skills from different disciplines blocks. Students are provided with knowledge of philosophical, theoretical, legal, psychological and sociological foundations of physical education.

Key words: highest education; physical education; professional training; specialists; physical education.

Стаття надійшла до редакції 15.04.2016

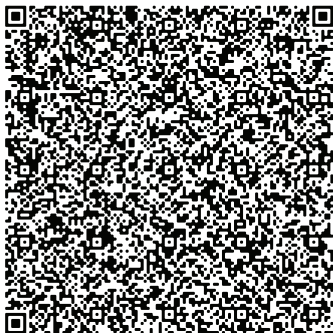
Прийнято до друку 26.05.2016

УДК 278.091.12-047.22

Октай Алієв

ORCID iD 0000-0002-4471-7738

викладач кафедри філософії та суспільних наук,
Міжнародний науково-технічний університет імені Академіка Юрія Бугая,
пров. Магнітогорський, 3, 02094 м. Київ, Україна
Oktay_Kerim@ukr.net

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ АЗЕРБАЙДЖАНУ: ВІД ЗНАНЬ ДО КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Автором схарактеризовано особливості реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх економістів в університетах Азербайджану; узагальнено досвід економічної освіти в університетах Азербайджану, де реалізується квінтет «знання – уміння – навички – досвід діяльності – компетентність»; проаналізовано підхід, за якого професійна підготовка майбутніх економістів в університетах Азербайджану здійснюється через континууми змісту сучасної економічної освіти та запиту ринку праці на макро- і мікроекономічному рівнях.

Ключові слова: економічна освіта; знання; компетентність; майбутні економісти; професійна підготовка; університети Азербайджану.

Вступ. В умовах глобалізації розвиток сучасної економічної освіти характеризується стрімкими інтеграційними процесами. У високотехнологічних країнах світу ці процеси супроводжуються змінами економічного мислення, формуванням ринкових відносин як у національному так і у транснаціональному масштабах, утворенням нових

зв'язків у системі «людина – суспільство – природа – економіка». Не оминемо увагою й того факту, що тенденцією останніх років у багатьох країнах світу є значне зменшення кількості робочих місць, «зникнення» низки спеціальностей, що втратили свою затребуваність у швидкозмінному економічному середовищі.